

תמוז התשע"ו

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

מלחמת מדין

לפרשת מטות (על פי שיעור של הרב עזרא ביק)

הגדולים וחלק את ארצם בנחלה, והוא ראוי שיעשה נקמה בשונאי ה', ואין על יהושע רק מצות הארץ. ועוד שחלק לו הקב"ה כבוד זה שיראה וישמח צדיק כי חזה נקם, וזה טעם אחר תאסף אל עמד. ומשה חלק כבוד לפנחס שהתחיל במצוה ועליו לגומרה ועשאו משוח מלחמה זו, ואין ראוי שילך אלעזר, כי הוא הכהן הגדול

5. במדבר ל"א, ג'-ז':

"וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הֲחִלְצוּ מֵאֲתֶכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וַיְהִיו עַל מִדְיָן לְתֵת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן:

אֵלֶּף לַמִּטָּה אֵלֶּף לַמִּטָּה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לְצַבָּא: וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֵלֶּף לַמִּטָּה שְׁנַיִם עָשָׂר אֵלֶּף חֲלוּצֵי צַבָּא: וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֵלֶּף לַמִּטָּה לְצַבָּא אֹתָם וְאֵת פִּינְחָס בֶּן אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ:

6. רש"י הירש בפרושו לתורה:

"נקם נקמת - משה מסר לישראל את תורת ה' המבוססת על צניעות ועל נאמנות לה', ולפני מותו הוא יבטיח את קיום שני העמודים האלה של שליחותו. ולפיכך הוא שנצטוו להכות את המדינים כדי להגן על עמו מפני גילוי עריות ועבודה זרה ...

המטרה אינה להכניע את האויב ולגמול לו כגמולו, אילו בקש כן היה נוקט לשון "נקם ב", אך המטרה היא להחזיר ולהקים את עם ישראל מאת המדינים, ולשחרר אותו מבחינה רוחנית ומוסרית ולחלץ אותו מאימת ניכליהם"

7. רש"י הירש:

"ואת פנחס - במלחמות הקודמות כנגד סיחון ועוג, כנגד האמורי אין הכתוב אומר בפירוש שהיה שם כהן עם הארון והחוצצרות. הללו היו מלחמות הגנה ומלחמות כיבוש בעלות משמעות חומרית, ואילו מלחמה זו נערכה למען המטרות הרוחניות והמוסריות העליונות. לכך מתאים ביחוד כהן עם עדות התורה והחוצצרות המבקשות את עזרת ה'"

1. במדבר ל"א א-כב:

א וַיִּדְבֹר ה', אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. ב. נָקֵם, נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאֵת, הַמִּדְיָנִים; אַחֲרַי, תִּאָּסֵף אֶל-עַמִּיךָ. ג. וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם לֵאמֹר, הֲחִלְצוּ מֵאֲתֶכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא; וַיְהִיו, עַל-מִדְיָן, לְתֵת נִקְמַת-ה', בְּמִדְיָן. ד. אֵלֶּךָ, לַמִּטָּה, אֵלֶּךָ, לַמִּטָּה--לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל, תִּשְׁלְחוּ לְצַבָּא. ה. וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל, אֵלֶּךָ לַמִּטָּה--שְׁנַיִם-עָשָׂר אֵלֶּף, חֲלוּצֵי צַבָּא. ו. וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֵלֶּךָ לַמִּטָּה, לְצַבָּא: אֹתָם וְאֵת פִּינְחָס בֶּן-אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן, לְצַבָּא, וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה, בְּיָדוֹ. ז. וַיִּצְבְּאוּ, עַל-מִדְיָן, כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה', אֶת-מֹשֶׁה; וַיְהַרְגוּ, כָּל-זָכָר. ח. וְאֵת-מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל-חַלְלֵיהֶם, אֶת-אֹוִי וְאֵת-רָקֵם וְאֵת-צֹור וְאֵת-חוּר וְאֵת-רַבְעִי--חַמְשֵׁת, מַלְכֵי מִדְיָן; וְאֵת בָּלַעַם בֶּן-בְּעוֹר, הָרְגוּ בְּחַרְב. ט. וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-נְשֵׁי מִדְיָן, וְאֵת-טַפָּם; וְאֵת כָּל-בְּהֵמָתָם וְאֵת-כָּל-מִקְנֵיהֶם וְאֵת-כָּל-חֵילָם, בְּזָזוּ. י. וְאֵת כָּל-עֲרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם, וְאֵת כָּל-טִירוֹתָם--שָׂרְפוּ, בָּאֵשׁ. יא. וַיִּקְחוּ, אֶת-כָּל-הַשְּׁלָל, וְאֵת, כָּל-הַמִּלְקוֹחַ--בְּאֲדָם, וּבְבִהֵמָה. יב. וַיָּבֵאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, אֶת-הַשְּׁבִי וְאֵת-הַמִּלְקוֹחַ וְאֵת-הַשְּׁלָל--אֶל-הַמַּחֲנֶה: אֶל-עֲרֵבַת מוֹאָב, אֲשֶׁר עַל-יַרְדֵּן יַרְחוֹ.

2. במדבר כ"ו, ס"ג-ס"ו:

"אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֲרֵבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחוֹ: וּבְאֵלֶּה לֹא הִזְיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר סִינַי: כִּי אָמַר ה' לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ בְּמִדְבַר וְלֹא נֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יִפְנֹה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן:"

3. במדבר כ"ה, י"ז-י"ח:

"צֹרוּר אֵת הַמִּדְיָנִים וְהַפִּתִּים אוֹתָם: כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר נָפְלוּ לָכֶם עַל דָּבָר פְּעוֹר וְעַל דָּבָר כְּזָבִי בַת נְשִׂיא מִדְיָן אֲחֵתָם הַמְּכָה בְיוֹם הַמַּגֵּפָה עַל דָּבָר פְּעוֹר:"

4. הרמב"ן על במדבר ל"א ב:

גזר על משה רבינו שלא יעבור את הירדן, אבל מעבר לירדן עשה כל מצות ישראל, נצח שני מלכי האמורי

8. רמב"ן על במדבר ל"א, ו' :

ויתכן עוד שנאמר, כי משה נצטוו צרור את המדינים (לעיל כה יז) ונקום נקמת בני ישראל (לפנינו פסוק ב), ושלח שם מועטים להכות בערי הפרזי וכל עץ טוב להפיל וכל מעין מים לסתום וכל חלקה טובה להכאיב באבנים כמנהג השוללים, ולא צוה להם דבר רק להנקם כאשר תמצא ידם, והש"י אשר לו המלחמות נתן מדין ומלכיהם ועריהם בידם. ועל כן קצף על הנשים היודעות משכב זכר לא דבר אחר, וצוה בטף הזכרים לנקמה :

9. הרב ביק :

כיוון שהחטא בבעל פעור, בניגוד לחטא העגל, היה חטא של יחידים. הפקרות מינית היא תוצאה של חוסר יכולתו של היחיד לשלוט בעצמו, ואפילו כאשר היא מופיעה בקבוצה גדולה של אנשים, היא מבוצעת על ידי יחידים. זהו, במובן מסוים, המעשי האינדיבידואלי האולטימטיבי, והמעשה הבודד של זמרי מסמל זאת. עם ישראל כקבוצה היה נאמן לקב"ה ורצה להיכנס לארץ ישראל ולעבוד את ה', אך בסערת הרגע, כל אחד שכח את האידיאלים ואת הנאמנות הקבוצתית ונכנע ליצרים פרטיים. משה מבקש מהעם לבחור את החלוץ, ולשלוח את האנשים לצבא, שבו כל יחיד מוטמע בקבוצה. כאשר מתמודדים מול אויב כמו מדין, עם המשיכה הבלתי נמנעת שחש כל יחיד כלפי דרכיהם, היחיד צריך לדעת כיצד להיטמע באידיאל והייעוד הקבוצתי, לראות את עצמו כחבר ה' מול אויבי ה', ולשכוח שלו עצמו, כיחיד, יש צד שאינו רואה את תענוגות הבשר כאויב.

10. הרמב"ן על במדבר ל"א ו' :

ושנינו בספרי (מטות מג) אמר לו פנחס כשם שפקדתנו כן עשינו. ולא ידעתי מהו, שלא פקד אותם דבר בכתוב. ואלו פקד אותם ועשו היאך יכעוס, ואם פקד אותם חלילה שיעבור פנחס מצותו, כי שאול אבד מלכותו על זה (ש"א טו יא). אבל הענין כאשר אמרתי שפקדם לתת נקמת ה' במדין, ואמר פנחס נקמה גדולה עשינו בהם : ואפשר לפרש, שאמר לו כשם שפקדתנו מהר סיני בדין התורה כי (תצור) [תקרב] אל עיר וגו' (דברים כ י-יח) כך עשינו בהם, ומשה קצף על הנשים הגדולות בעבור הן הנה היו לבני ישראל (פסוק טז), והוסיף כל זכר בטף בעבור הנקמה

11. במדבר ל"א, נ' :

"לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁתֵינוּ לְפָנֵי ה'"

12. רש"י :

"לכפר על הרהור הלב של בנות מדין."